

Helyi szereplők képességei és lehetőségei a társadalmi innovációs folyamatokban

Keller Judit – Virág Tünde

KRTK Regionális Kutatások Intézete

2021. december 7.

keller.judit@krtk.hu virag.tunde@krtk.hu

Előzmények

- RELOCAL - nemzetközi kutatás a területi igazságosság és helyi alapú fejlesztések
  - 33 esettanulmány 11 országban a társadalmi integráció és területi igazságosság megvalósítását célzó helyi társadalmi innovációs projektek
- Három, leromlott városnegyed fejlesztését célzó esettanulmány empirikus eredményeinek újragondolása, új elemzési keret kialakítása (NKFIH pályázat)

Elméleti keret

- Társadalmi innováció, mint az intézményi változásként értelmezett fejlődés fogalmi kiterjesztése (cf. Schumpeter 1961, Hirschman 1958, North 1990)
  - Az egyén szabadságának kiterjesztése: közösségi, döntéshozatali részvétel és hozzáférés (Sen 1990)
  - Résztvevően és tanácskozáson alapuló intézményi változás, amelynek során a résztvevők közösen leküzdik a felmerülő akadályokat, felismerik az intézményrendszer biztosította lehetőségeket (Sabel 1994) és új intézményi megoldásokat hoznak létre. (v.ö. Havas-Molnár 2020: ismert intézményi/társadalmi gyakorlatok új kombinációi, amelyek egy társadalmi probléma megoldására irányulnak)
  - Tényezői:
    - Intézményi környezet, amely “felülről” segíti helyi szereplők “alulról” induló erőforrás mobilizációját, koalícióépítését (makro és mikro)
    - Helyi ágencia: a szereplők képessége újragyűjteni és átalakítani a fennálló kapcsolatihálókat közös tervezés, problémamegoldás, stratégialkotás által meghatározott tanácskozáson alapuló intézmények létrehozásával, a fejlesztési célok és lehetőségek adekvát meghatározása céljából
- (Bruszt-Vedres 2013: associating, mobilising, politicising)

Társadalmi innováció a helyi fejlesztésben

- Társadalmi kapcsolatok átalakítása a térben
  - Helyhez kapcsolódó identitások átalakítása és reprodukciója
  - Helyi és felsőbb kormányzási szintek közötti intézményi struktúrák létrehozása (vitafórumok, politikai döntéshozatali rendszerek, határfelületek, allokációs rendszerek, szektorközi munkacsoportok, regionális és településközi együttműködések) (Moulaert et al. 2009)
- !
- Az ágencia-modell kiterjesztése: intézmények és helyi szereplők dinamikus kapcsolata, amelyben új kapcsolati hálók/intézmények születnek azáltal, hogy a szereplők új kognitív keretek hoznak létre, témákat/problémákat kereteznek újra, tematikai, szervezeti határokat lépnek át és értelmeznek újra.

Elemzési keret

(1) Melyek azok a nemzeti intézményi környezetből eredő korlátok és lehetőségek, amelyek befolyásolják a társadalmi innovációs kezdeményezések tervezéséhez és végrehajtásához szükséges feltételek megteremtését;

(2) Helyi intézményi környezet

- i. a helyi szereplők ágenciája, forrás szerző képessége, koalíciószervezési képessége és kapacitása a helyi fejlesztési igények makroszintű elfogadtatására
- ii. a helyi koalíciók összetétele, a közösen kialakított kognitív keretek, tudás, stratégiák és együttműködések, valamint az e folyamatok során létrehozott intézmények azonosítása

(3) Különböző típusú helyi ágenciák és a hozzájuk kapcsolódó helyi intézményi környezet és eltérő sikerű társadalmi innovációs gyakorlatok azonosítása

Az esettanulmány helyszínei

Rotterdam Zuid NL

Egykori kikötő munkások lakta városnegyed az egyik leggazdagabb holland városban, ahol jelenleg etnikailag heterogén, többségében bevándorlók lakta városnegyed. Évtizedek óta a városrehabilitációs programok kísérleti terepe, hazai és nemzetközi forrásokkal.

György telep HU

Egykori bányatelep, ahol jelenleg többségében szegény roma családok élnek. A fejlesztések előtt a város „büntetőtelepe”. Az elmúlt években számos EU forrásból rehabilitált terület .

Pata-Rat RO

A fejlődő regionális központ szeméttelpe mellett létrejött informális telep, városi önkormányzat jellemzően ide lakoltatja ki a legszegényebbeket.

UNDP fejlesztés Norvég alap támogatásával. EU-s fejlesztési források csak 2014 után elérhetőek városrehabilitációs/telepfelszámolási célra.

Rotterdam – fejlesztési program stabil intézményi környezetben

Helyi stakeholderek informális koalícióépítése a központi kormányzattól kapott segítség érdekében: NPRZ (Nationaal Programma Rotterdam Zuid)

- összefogja és koordinálja a központi kormányzat, helyi önkormányzat, helyi érdekképviseleti szervezetek (iskolák ernyőszervezete, munkaadói szervezetek, NGOk) képviselőit
- nincs támogatása pénzosztásra, mandátuma koalícióépítésre és a partnerek hosszútávú elköteleződésének (30 év) ösztönzésére szól
- 3 tematikai alappillér: oktatás, lakhatás, foglalkoztatás
- a partnerek saját projektek tervezésével és megvalósításával járulnak hozzá az NPRZ átfogó céljainak megvalósításához
- a központi kormány hozzájárulása: városrehabilitáció és iskolafejlesztés elkötelezett támogatása a nemzeti törvényhozás és közpolitikai rendszerhez igazodva
- szervezeti felépítés:
  - koordináció -7 ember egy korábbi városvezető vezetésével,
  - vezető testület – partner szervezetek delegáltjai
  - konzultációs kerek-asztalok – partner szervezetek részvételével
  - Gyengesége: a formális képviselet nélküli marginális társadalmi csoportokra nem terjed ki a partnere

György telep – fejlesztési folyamat átalakuló intézményi környezetben

I. Máltai Szeretetszolgálat Jelenlét programja a telepen 2007-től
egyéni szociális munka, projekttől független működés

II. Jelenlét program elemeinek megjelenése az országos telep programban
(TÁMOP) 2012 vs. közpolitika ellentétes céljai, hiánya

Együttműködésen alapuló fejlesztési koalíció helyben, szociális munka
folytatása a telepen

III. Erőteljes centralizáció helyi megjelenése 2014-től, város fejlesztő
szervezeteinek átalakítása

Málta hegemoniája leromlott városrészek fejlesztésében (outsourcing)

Pályázati kiírások realitásokhoz való igazítása - informalitás

Pata Cluj – fejlesztési projekt fragmentált intézményi környezetben

- Egyetlen fejlesztési projekt
  - amelynek nincs kapcsolata a nemzeti szintű intézményekkel (külső szereplők UNDP, Norvég Alap)
  - szelektíven épít a korábbi helyi fejlesztésekre és kezdeményezésekre
- Eltérő fejlesztési célok az ad hoc fejlesztési koalíción belül:
  - *Városháza* célja a térbeli-társadalmi rend fenntartása, telepi romák szelektív költöztetése,
részvétele egy fejlesztési szervezeten keresztül – térbeli kiterjesztés kontroll a projekt megvalósítása és a források felett
  - *Helyi civilek, szociális munkások* – telep felszámolása, eszköztelenség
  - *Telepen működő roma szervezet* – telepen élők egy részének képviselője

	Rotterdam Zuid	György-telep	Pata Cluj
intézményi keretek	<p>kölcsönösségen alapuló viszony a nemzeti és a helyi szint között</p> <p>a helyi szintnek van beleszólása a fejlesztési célok meghatározásába</p>	<p>top-down és függő viszony a nemzeti és a helyi szint között</p> <p>a fejlesztési célokat és eszközöket nemzeti szinten határozzák meg</p>	<p>nemzeti és a helyi szint között nincs kapcsolat</p> <p>külső szereplő által kezdeményezett fejlesztés, a nemzetközi szereplő nem lépett kapcsolatba a nemzeti szintű intézményekkel</p>
helyi intézményi környezet	<p>fejlesztési koalíción belül a különböző ágazati szereplők, a kormányzás különböző szintjeiről együttműködnek, kölcsönös viszony</p> <p>deliberatív, stabil fejlesztési koalíció, amely elkötelezett a közös fejlesztési célok mellett</p>	<p>változó kapcsolatrendszer a fejlesztési koalíción belül, az együttműködéstől az egyik politikailag erős szereplő hegemoniájáig, nemzeti politika lecsorgó hatása</p> <p>informális kapcsolatok és működési módok előtérbe kerülése</p>	<p>a helyi szereplőknek különböző fejlesztési céljai vannak, egyenlőtlen hatalmi viszonyok a különböző szereplők között</p> <p>időszakos, ad hoc fejlesztési koalíció egy adott projektre</p>
helyi szereplők ágenciája	képesség a társadalmi változtatásra	részleges társadalmi változás informális viszonyok között	töredezett, nincs társadalmi és intézményi változás

Összegzés

1. Az állam elkötelezettsége az olyan intézményi környezet biztosítása iránt, amely lehetővé teszi a vertikális és horizontális együttműködések kiépítését, és beleszólást a fejlesztési célok meghatározásába kulcsfontosságú tényező a helyi adottságokra építő társadalmi innovációs beavatkozások hatékonyságában.
2. A hazai intézményi környezet gyakran felülírja a helyi adottságokra építő társadalmi innovációs fejlesztések katalizátor szerepét, melyek hatása a nemzeti közpolitikára így gyenge marad.

Judit Keller – Tünde Virág: A drop in the sea or catalyst for change: diverse effects of the place-based approach in Europe

European Planning Studies 2021

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09654313.2021.1928047>

Keller, J. és Virág, T. (2021) Intézményi környezet és helyi fejlesztések: elköteleződések szabta lehetőségek a telepprogramok megvalósításában, *Tér és Társadalom*, 35(4), o. 190–214. doi: 10.17649/TET.35.4.3371.

<https://tet.rkk.hu/index.php/TeT/article/view/3371>